

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Болкун В.

магістрант II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – доц. Кузишин А. В.

ГЕОГРАФІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ УКРАЇНИ У РОЗРІЗІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ

Головною *метою* статті є виявлення основних тенденцій в'їзного та виїзного туристичного потоку України та географію походження цих потоків в розрізі субрегіонів Європейського туристичного регіону.

Ключовим *завданням* при підготовці даної публікації було проаналізувати тенденції в'їзних та виїзних туристичних потоків України у межах Європейського туристичного регіону та визначити тенденції їх розвитку в найближчій перспективі.

Постановка проблеми. Як галузь економіки туризм має важливе значення, що базується на інтегрованому використанні виробничо-економічного та трудового потенціалу багатьох галузей суспільного виробництва і природних ресурсів.

Підтвердженням цієї тези є те, що внесок індустрії туризму у світовий ВВП у 2019 році становив 10,4%, у 2020 році через пандемію коронавірусу він скоротився до 5,5% (за інформацією Всесвітньої ради з туризму та подорожей (WTTC)).

Щодо України, то туристична галузь, хоч і не має такого рівня розвитку, як у інших країнах, проте її функціонування справляє певний вплив на економіку держави. Наразі туристична галузь становить лише 1,4% ВВП України, при цьому представляє неабиякий потенціал для подальшого розвитку та може досягати, на думку керівниці Державного агентства розвитку туризму України Мар'яни Олеськів, 10%. У 2019 році понад 14 мільйонів іноземців відвідали Україну, а середній чек їх перебування в Україні склав 526 доларів США.

Таким чином, ця сфера економіки, враховуючи можливий ефект, туристичні умови та ресурси країни, є досить перспективною для України, разом з тим туристична зацікавленість українців зростає до всіх туристичних регіонів світу. Важливо, що основним туристоутворюючим регіоном для України і далі залишається Європейський туристичний регіон.

З метою ефективного і раціонального планування та використання туристичного потенціалу необхідно здійснювати різнопланові дослідження, серед яких важливе значення має вивчення туристичних потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Туристичні потоки є предметом дослідження різних наук (зокрема географічних, економічних) та багатьох учених. Вивченню цих питань присвячені роботи О. Бейдика, М. Мальської, О. Короля, А. Кузишина, Я. Мариняка та інших.

Статистичною основою дослідження міжнародних туристичних потоків є звіти UNWTO.

Виклад основного матеріалу. Унікальною рисою Європейського туристичного регіону є високий економічний потенціал та високий рівень доходів населення, що є передумовою для лідируючого місця в туристичній сфері за кількістю туристичних прибуттів та дохідністю від міжнародного туризму.

Багато сучасних визначальних факторів розвитку туризму можна розглядати в межах економічного, політичного, соціального та культурного вимірів цих процесів. В ході нашого дослідження ми плануємо дослідити, як географія походження туристів впливає на ці процеси в Україні.

Аналізуючи туристичні потоки в Україну слід зауважити, що це типова постсоціалістична країна, яка ще формує своє «туристичне обличчя» та шукає відповідну туристичну нішу.

Король О. (2018) своє дослідження даної проблематики зосередив на формуванні туристичних потоків під впливом транспортно-географічного положення, кліматичних умов та рівня добробуту населення (Король, 2018).

Щодо території України, дана проблематика розглядалася в дослідженнях А. Кузишина (2020). Він детально проаналізував привабливість України в контексті туристичних регіонів світу шляхом оцінки туристичних прибуттів через призму виділення країн-лідерів в кожному з них. В результаті було визначено місце України в туристичних потоках цих територій. Окрему увагу приділено потокам туристів в межах самої країни та зроблено аналіз найбільш привабливих територій для іноземних туристів в розрізі обласних регіонів.

На регіональному рівні дана проблема розглядалася в дослідженнях А. Кузишина та Я. Мариняка (2010). Їх наукова розвідка обґрунтовувала залежність спрямованості та насиченості туристичного потоку від рівня сформованості та комфортності

туристичної інфраструктури (на прикладі областей Західноукраїнського регіону). Акцент на умовах перебування автори визначають одним з базових в спрямованості міжнародних туристичних потоків.

З Європейського туристичного регіону прибуває в Україну основна кількість туристів (близько 98% всіх прибуттів в країну) – це усталений тренд. Але якщо в 2015 р. на топ-п'ятірку за прибуттями (Молдова, Білорусь, Росія, Польща та Угорщина) в Україну припадало майже 86,5%, в 2018 р. цей показник зменшився до 68%. Це не свідчить про скорочення інтересу до України (винятком є росіяни, що в умовах війни – природньо), а радше є свідченням розширення зацікавленості з боку інших держав регіону, що однозначно є позитивним сигналом (Кузишин та ін., 2021).

Важливою є інформація щодо відвідуваності іноземцями регіонів України. Дані 2018 р. чітко корелюються з військовим станом, який характерний для східних районів держави. За даними офіційної статистики туроператори не обслуговували іноземних туристів в 13 областях України.

На основі даних Державної прикордонної служби мною було проаналізовано лінійку туристичних прибуттів та вибуттів за період 2015–2018 рр.

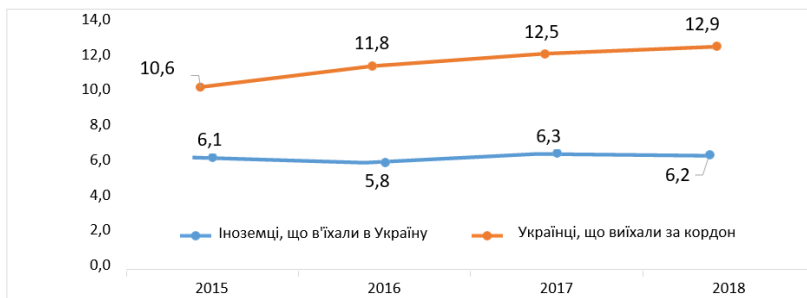

Рис. 1. Географія в'їзної туристичної активності іноземних туристів в Україні

Прикордонні країни традиційно є лідерами за відвідуванням України: Молдова, Білорусь, Росія, Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина.

З огляду на те, що громадяни прикордонних країн, які входять до першої сімки за кількістю відвідувань України, складають 83% загальної кількості всіх іноземців, що в'їхали до України, коливання показників туристичних потоків в основному залежить саме від цих країн.

Таблиця 1

Інформація щодо кількості іноземних громадян,
що приїхали до України, млн. осіб

	2015 рік	2016 рік	2016/ 2015, %	2017 рік	2017/ 2016, %	2018 рік	2018/ 2017, %
I квартал	2 864 847	2 427 303	-15,3	2 631 508	8,4	2 547 740	-3,2
II квартал	3 214 002	3 392 754	5,6	3 697 130	9,0	3 673 406	-0,6
I півріччя	6 078 849	5 820 057	-4,3	6 328 638	8,7	6 221 146	-1,7
III квартал	3 733 156	4 559 522	22,1	4 769 511	4,6		
IV квартал	3 074 226	3 226 337	4,9	3 323 092	3,0		
Всього	12 886 231	13 605 916	5,6	14 421 241	6,0		

Таблиця 2

ТОП-10 країн, громадяни яких найчастіше відвідують Україну,
млн. осіб

		2015	2016	2017	2018	Приріст % 2018/6-2017
1	Молдова	2 204 161	1 986 845	2 013 179	1 949 567	-3,2
2	Білорусь	889 116	674 856	1 048 037	1 064 451	1,6
3	Росія	637 354	596 202	620 280	645 294	4,0
4	Польща	557 718	555 484	552 983	532 432	-3,7
5	Угорщина	514 601	581 299	608 009	447 384	-26,4
6	Румунія	393 396	374 799	400 612	354 823	-11,4
7	Словаччина	203 617	206 732	168 854	151 836	-10,1
8	Туреччина	81 199	87 827	115 451	134 163	16,2
9	Ізраїль	50 581	76 486	99 852	125 698	25,9
10	Німеччина	65 357	70 497	87 564	98 679	12,7
	Всього	5 597 100	5 211 027	5 714 821	5 149 504	-5,6

Відвідування України громадянами прикордонних країн зменшилося, в той же час не прикордонних зросло: Великобританії на 61,8%, Ізраїлю на 25,9%, Литви на 20,3%, Туреччини на 16,2%, Чехії на 15,6%, Італії на 13,9%, Німеччини на 12,7%, Франції на 8,1%, Азербайджану на 1,2%,

За підсумками I півріччя 2018 року можна відзначити, що кількість туристів, що подорожували до України залишилась практично на рівні I півріччя 2017 року. Зменшення в'їзду іноземців відбулося з: Угорщини на 26,4%, Румунії – 11,4%, Словаччини – 10,1%, Польщі – 3,7% та Молдови – 3,2%.

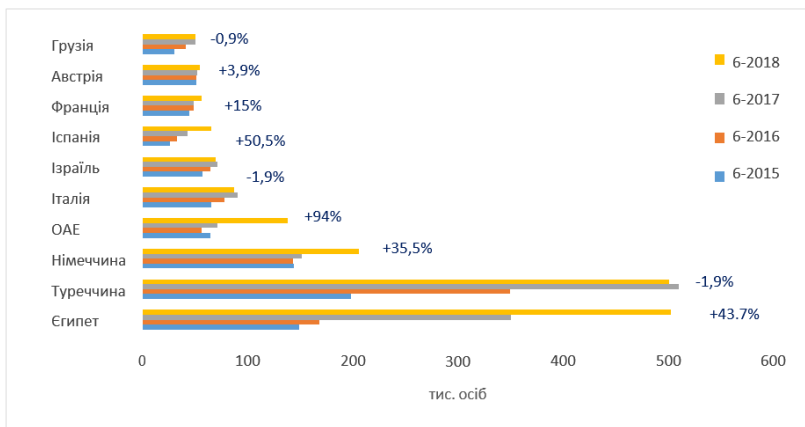

Рис. 2. Динаміка росту в'їзду в Україну з неприкордонних країн

Географія виїзної туристичної активності українських туристів з України. Протягом 2015-2018 років виїзний вітчизняний туристичний потік зберігає тенденцію подібну до в'їзного, тобто спад у I та зростання у III кварталі, у літній період.

За підсумками I півріччя 2018 року приріст виїзного потоку українських туристів порівняно з аналогічним періодом 2017 року становить 3,3% (I півріччя 2017 р. – 6,1%, I півріччя 2016 р. – 11,5%).

Таблиця 3

Інформація щодо кількості українських громадян, що виїхали до інших країн, млн. осіб

	2015 рік	2016 рік	2016/ 2015, %	2017 рік	2017/ 2016, %	2018 рік	2018/ 2017, %
I квартал	4 811 339	5 283 386	9,8	6 916 604	30,9	5 844 486	-15,5
II квартал	5 741 194	6 484 911	13,0	5 570 691	-14,1	7 055 292	26,7
I півріччя	10 552 533	11 768 297	11,5	12 487 295	6,1	12 899 778	3,3
III квартал	6 824 834	6 904 101	1,2	7 790 874	12,8		
IV квартал	5 793 884	5 995 835	3,5	6 159 244	2,7		
Всього	23 171 251	24 668 233	6,5	26 437 413	7,2		

Найчастіше громадяни України відвідують прикордонні країни: Польщу, Росію, Угорщину, Молдову, Білорусь, Румунію, Словаччину.

За підсумками I півріччя 2018 року можна відзначити незначне збільшення виїзного туризму на 1,4%, у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року.

Враховуючи, що частка кількості українських громадян,

подорожуючих за кордон до прикордонних країн складає близько 83% всього туристичного потоку, коливання показників виїзного туризму відбувається переважно за рахунок подорожей до цих країн.

Таблиця 4
ТОП-10 країн, до яких найчастіше подорожують громадяни України, тис. осіб

		2015	2016	2017	2018	Приріст, % 2018/2017
1	Польща	4 151,0	5 129,4	4 341,8	4 813,6	10,9
2	Росія	2 046,3	1 712,2	2 673,6	1 847,3	-30,9
3	Угорщина	1 095,4	1 356,2	1 447,1	1 539,4	6,4
4	Молдова	806,8	769,6	753,9	793,4	5,2
5	Білорусь	649,1	539,1	570,7	627,8	10,0
6	Румунія	270,4	412,8	460,5	564,0	22,5
7	Туреччина	198,2	349,4	510,3	500,4	-1,9
8	Словаччина	371,5	434,3	385,0	485,7	26,2
9	Німеччина	144,4	143,3	151,7	205,6	35,5
10	Італія	64,7	56,7	71,4	138,5	94,0
	Всього	8 797,8	10 903	11 366	11 512,7	1,4

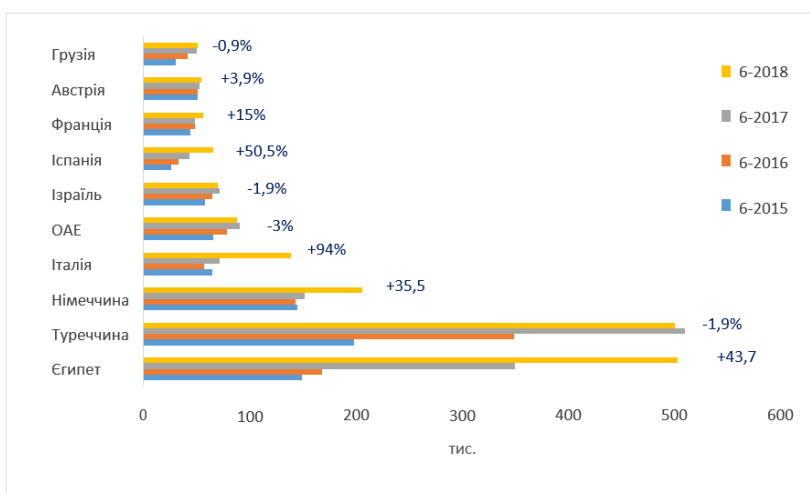

Рис. 3. Динаміка росту виїзду українців до некордонних країн

Відвідування прикордонних країн українськими громадянами зросло, крім Росії (-30,9%), не прикордонних зросло до Німеччини на 35,5%,

Італії майже в 2 рази, Іспанії на 50,5%, Франції на 15%, Австрії на 3,9%.

Попри обмеження Covid-19, громадяни різних країн активно відвідували Україну протягом 2021 року. Кількість іноземців, які перетнули кордон нашої держави у 2021 році, як порівнювати з 2020 роком, зросла на 26,3% та становить майже 4,271 млн осіб.

Перелік країн, звідки до України прибула найбільша кількість людей (ТОП-10), очолює Молдова – 1 млн 054 тис., за нею Росія – 519 тис., Польща – 311 тис., Білорусь – 273 тис., Румунія – 264 тис., Туреччина – 247 тис., Угорщина – 227 тис., Німеччина – 154 тис., Ізраїль – 133 тис.

Активно проявляли інтерес до відвідин України: Італія – 56 тис., Велика Британія – 56 тис., Грузія – 49 тис., Азербайджан – 48 тис., Франція – 39 тис., Чехія – 38 тис., Словаччина – 31 тис., Вірменія – 25 тис., Нідерланди – 24 тис.

Що ж до українців, то минулого року кордон перетнуло 14,7 млн наших співвітчизників. ТОП напрямків-мільйонників: Польща – 4,49 млн, Туреччина – 2,05 млн, Угорщина – 1,72 млн.

Також найактивніші євронапрямки: Румунія – 825 тис., Словаччина – 343 тис., Німеччина – 267 тис., Греція – 199 тис., Італія – 194 тис. Загалом до напрямку Європейського Союзу з України протягом 2021 року здійснили подорожі 8 832 616 наших громадян.

Крім Європи, українці обирали й багато інших напрямків: Росія – 918 тис., Молдова – 380 тис., Білорусь – 213 тис., Грузія – 159 тис., Чорногорія – 124 тис.

Голова Державного агентства розвитку туризму України Мар'яна Олесків зазначає, що дані про перетин державного кордону суттєво доповнюють аналітику ДАРТ, у межах якої також було проведено велике опитування серед мандрівників.

Висновки. На основі проведеного аналізу встановлено, що туристична галузь може стати важливим чинником економічного зростання України та її регіонів.

Дослідження показало, що розширюється географія зацікавленості Україною з боку іноземних туристів. В певній мірі це можна обґрунтувати війною, яка суттєво переорієнтувала склад та напрямки міжнародних туристичних потоків в Україні. Ця тенденція, ймовірно, продовжиться і в майбутньому.

Щодо країн, звідки приїзять до України особи з метою туризму, то перші 10 держав протягом 5 років є незмінними, що вказує на стабільність розвитку туризму та відсутність певних нововведень для виходу на інші туристичні ринки. Питома вага першої десятки країн – досить значна: вона коливається в межах 80,5–88,9%. Водночас, варто

відмітити тенденцію до незначного щорічного скорочення цього показника, починаючи від 2014 р.

Таким чином можна констатувати, що Європейський туристичний регіон відіграє домінуючу роль в формуванні туристичних потоків України і відбулася певна переорієнтація туристів – з 2014 р. до наших днів зменшується кількість російських та білоруських туристів і водночас зростає число туристів з країн ЄС та інших держав Європи, які традиційно привозять більше коштів в країну (дохідність від одного туристичного прибуття вища).

Для подальшого розвитку європейського вектору туристичного потоку необхідно посилити стимулюючий вплив на в'їзні туристичні потоки, проводити промоцію туристичного бренду України, модернізувати і побудувати нові аеропорти та автомобільні магістралі світового рівня до європейських країн, а також безпосередньо в Україні, зокрема в місті Тернопіль.

Отже, вивчення туристичних потоків – це важливе завдання розвитку туризму, а з огляду на його інтегральний характер, і економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Король О. Міжнародні туристичні потоки: суспільно-географічні аспекти формування та геопросторовий розподіл: монографія Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. 512 с.

2. Кузишин А.В., Черешнюк Т.О., Поплавська І.В., Добровольська С.Я. Географічні аспекти формування іноземних туристичних потоків України: стан і проблеми формування Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки. Одеса, 2021. Т.26, вип. 1 (38). С. 117-134.

3. Кузишин А., Мариняк Я. Оцінка туристичної привабливості Західноукраїнських областей в світлі міжнародних туристичних прибуттів. Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 519-520: Географія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. С. 141-145.

4. Кузишин А.В. Основні показники розвитку туризму в країнах Європейського туристичного регіону на початку XXI століття. Актуальні проблеми країнознавчої науки: матеріали V Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції (м. Луцьк, 18-19 травня 2017 р.) / за ред. В.Й. Лажніка. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. С. 48-52

5. Кузишин А. В. Міжнародний туризм: навч. посібник. Тернопіль: Вектор, 2016. 204 с.

6. Кузишин А. В. Міжнародний туристичний бізнес. Навчальне видання. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2019. 146 с.

7. Офіційний сайт Державного агентства розвитку туризму України. Режим доступу: <https://www.tourism.gov.ua/blog/4-2-mln-inozemciv-ta-14-7-mln-ukrayinciv-dani-pro-peretin-derzhavnogo-kordonu-za-2021-rik>

8. Статистичні дані Адміністрації Державної прикордонної служби. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=8b7135d9-00d1-4d1f-9877-161133cfa28e>